

Évközi 30. vasárnap

Kiv 22,20-26

„Az özvegyet és árvát ne sanyargassátok”

Az idegent ne használd ki és ne nyomd el, hiszen ti is idegenek voltatok Egyiptomban. Az özvegyet és árvát ne sanyargassátok. Ha durván bántok vele, s ő hozzám kiált, meghallom panaszát, és fellobban haragom. Kard által veszítlek el benneteket, hogy asszonyaitok özvegyek, gyermekeitek árvák legyenek. Ha a népemből való szegénynek, aki közötted él, pénzt kölcsönzöl, ne viselkedj vele szemben uzsorás módjára. Ne követelj tőle kamatot. Ha embertársad köntösét zálogba veszed, napszálltakor add vissza neki. Ez az egyetlen takarója, amelybe beburkolja testét. Különben mi alatt hálna? Ha hozzám kiált, meghallgatom, mert irgalmas vagyok.

A szövetségi törvényeknek két irodalmi formáját találjuk meg a Kivonulás könyvében. Az úgynevezett apodiktikus törvényeket, amelyek egyszerű tiltásokat tartalmaznak és inkább jogi elveket fogalmaznak meg, mint a joggyakorlat emlékei. Ilyen a Tízparancsolat legtöbb előírása. A jelen szakaszunk a szövetségi törvényeknek a kazuisztikus változatához tartozik, vagyis „esetleírásokat” tartalmaz, amelyek már sokkal közelebb állnak a bírósági gyakorlathoz.

A gyűjtemény egyik nagy témája az idegenekkel és az özvegyekkel való bánásmód. Azt is mondhatnánk, hogy az elnyomottakkal és a kiszolgáltatottakkal való bánásmód. Minden társadalom etikai szintjét és az egyén etikai gondolkodásának szintjét jól jellemzi, az ahogyan a kiszolgáltatottakkal bánik. Feltehetően az egyiptomi fogsághoz közeli időben keletkezett utasításról van szó, mert még működött a „ti is jövevények voltatok Egyiptomban” kitétel. Az özvegyek és árvák ellen elkövetett bűnöket éppen a jelen utasítás miatt nevezzük „égbe kiáltó bűnöknek”. Ugyanis az ókori társadalomban a jog érvényesítéséhez szükséges volt támogatókra, amelyekkel éppen ezek nem rendelkeztek.

A másik téma a kölcsön és az uzsora, amely a pénzgazdálkodást feltételezi. Keletkezési idejét nagyon nehéz megmondani, mert az ókori Keleten igen korán kialakult a nemes fémekre épülő pénzgazdálkodás. De ez a városi életmódot jellemezte, míg a nomád életmódot inkább a cserekereskedelem. A nomád pásztor társadalomban a családi kapcsolatok erősebbek voltak és természetes módon védték az özvegyeket és

az árvákat. A Kr. e. VIII. században a városlakók között megszakadtak a társadalmi és családi kötelékek és az emberi kapcsolatokat mindenütt a pénzalapú kereskedelem kezdte uralni. Ámosz és Oziás próféták ez ellen prófétáltak (ld. még Iz 1,23; Ez 22,29; Ám 5,10), feltételezhetően ezek a parancsok azonos korban keletkeztek. A Kr. e. VII-VIII. században Júdában és Izraelben is a szegények és a gazdagok rétegek fokozatosan szétváltak, és a városi embertelen kereskedelem elnyomta a korábbi törzsi, családi szolidaritást. A szövetségi törvények és a szövetségi gondolkodás ezeknek jobban megfelelt, az új életmód pedig ellentmondott.

A probléma ettől kezdve állandóan létezik: a szövetségi elképzelésre épülő társadalom szolidáris, a kereskedelemre és a hadigazdaságra épülő társadalom viszont embertelen. Ez a jelenség teszi időtlenné és állandóan időszerűvé az előírásokat. Az a gazdasági rendszer, amely megszünteti az emberi szolidaritást, szükségtelenül embertelenséget hoz létre. Ennek következtében, legyen bár a technikai fejlődés motorja és az anyagi kultúra növekedésének eszköze, humán vonatkozásban társadalmi romlást idéz elő. Ezért szükségképpen halálra van ítélve.